

UDK 821.131.1:012 Petrović Njegoš P. II

UDK 821.163.4.03=131.1 Petrović Njegoš P. II

Preliminarno saopštenje

Vesna KILIBARDA (Podgorica)

Filozofski fakultet Nikšić

veskili@t-com.me

NJEGOŠ NA ITALIJANSKOM JEZIKU: PREVODI I NAPISI BIBLIOGRAFIJA

Prilog sadrži bibliografiju italijanskih prevoda iz pjesničkog djela Petra II Petrovića Njegoša, kao i raznovrsnih napisa objavljenih na italijanskom jeziku o crnogorskom vladici i pjesniku. Obuhvata hronološki raspon od blizu 180 godina, počev od tridesetih godina XIX vijeka, kada su sačinjeni prvi italijanski prevodi iz Njegoševe poezije, do 2013. godine, kada je u Crnoj Gori štampan više decenija zagubljeni prevod *Gorskog vijenca* koji se smatra najboljom od tri integralne verzije Njegoševog remek-djela na italijanskom jeziku.

Ključne riječi: *Njegoš u italijanskoj literaturi, Gorski vijenac na italijanskom, Luča mikrokozma na italijanskom*

Italijanski jezik prvi je strani jezik na koji je prevedena poezija Petra II Petrovića Njegoša. Još tridesetih godina XIX vijeka u Dalmaciji su, za službene potrebe austrijske administracije, na ovaj jezik prevedena neka njegova rana pjesnička ostvarenja. Prvi objavljeni italijanski prevod Njegoševih stihova, pjesma „Tri dana u Trijestu“, pojavio se 1844. godine, dok je *Gorski vijenac*, njegovo najčuvenije djelo, preveden na italijanski jezik u odlomcima koji su objavljivani svega nekoliko mjeseci nakon što je u zimu 1847. godine Njegošev dramski spjev štampan u Beču. Koliko je poznato, jedino je italijanska prevodna književnost tako brzo reagovala na pojavu ovog Njegoševog djela. Njegoševu poeziju, najviše *Gorski vijenac*, u XIX vijeku većinom prevode tzv. „našijenci“, uglavnom bilingvalni Dalmatinci (Ivan Frančeski, Jakov Ćudina, Ivan Nikolić), kulturni poslenici s istočne obale Jadranskog mora, koji su, u početku u duhu romantičarsko-risordimentalnih ideja a potom i s drugim motivima, italijansku čitalačku publiku željeli da upoznaju s najvećim pjesnikom tzv. Južne Slavije. Tom istom geografskom, pa i idejnom

kontekstu pripadala je i većina autora raznovrsnih napisa o Njegošu koji su se različitim povodima na italijanskom jeziku pojavljivali za života i poslije smrti crnogorskog vladike i pjesnika, odnosno do početka XX vijeka (Ivan Franačeski, Nikola Tomazeo, Franjo Karara, Jakov Ćudina, Šime Ljubić, Marko Car, Bartol Mitrović). Njegoševe stihove prevodili su i o njemu pisali i Italijani, određenim svojim interesovanjima upućeni na slovenski i južnoslovenski svijet (Bartolomeo Bjazoleto, Frančesko Dal Ongaro, Čezare Tondini de Kvarengi, Domeniko Čampoli). Tradicija da se prevodima Njegoševih stihova na italijanski jezik bave većinom prevodioci porijeklom iz „naših“, to jest južnoslovenskih krajeva, nastavila se i u XX vijeku (Umberto Urbani, Petar Kasandrić), što bi se dijelom moglo reći i za autore napisa o Njegošu, iako oni sada dolaze uglavnom iz konteksta italijanske slavistike koja u Italiji nastaje i razvija se kao samostalna filološka i književno-kritička nauka od dvadesetih godina XX vijeka. Prvi italijanski slavisti bili su većinom i poznavaoči južnoslovenskih jezika i književnosti (Enriko Damiani, Umberto Urbani, Đovani Maver, Arturo Kronia), a u njihovim prevodima i raznovrsnim napisima na slovenske i južnoslovenske teme nezanemarljivo mjesto pripalo je i Petru II Petroviću Njegošu.

Bibliografija je urađena prema hronološkom redoslijedu pojavljivanja prevoda i napisa, kako bi istovremeno bio prikazan i tok recepcije Njegoševog lika i djela u italijanskoj literaturi. Opremljena je anotacijama, kao i registrima prevodilaca (15 + anonim) i autora (28 + anonim) čija su imena, pored transkribovane verzije, data i u originalu. Registri se odnose samo na imena autora i prevodilaca iz bibliografskih jedinica, ne i na sva ostala imena pomenuta u anotacijama. Najzad, pod odrednicom *Literatura*, smatrali smo uputnim dati popis nekih od naših priloga u kojima se razmatraju neke od jedinica ove bibliografije.

1. [Petrović Njegoš, Petar II], *Voce di un abitatore delle rupi. Poema sulle gesta el Montenegro dall'anno 1711 sino al 1813.*

– Spjev *Glas kamenštaka*. Preveo Petar Sentić 1833. godine. Rukopis, pronađen u Državnom arhivu u Zadru, uz uvodnu studiju objavio Petar Kolendić u: *Njegošev 'Glas kamenštaka' u talijanskom prevodu Petra Sentića*, SKA, XCIV, drugi razred (7), Beograd 1941, str. 3–49. S italijanske verzije Njegošev spjev preveo je Franjo Nakić Vojnović, a njegov prevod objavljen je prvi put u izdanju *Cjelokupnih djela P. P. Njegoša*, knjiga prva, *Svobodijada – Glas kamenštaka*, Prosveta, Beograd 1951, str. 235–290.

2. [Petrović Njegoš, Petar II], *L'espressione del cuore*.

– Pjesma „Odjekuj mi glase, sviro“ (ili „Caru Nikolaju I“) iz zbirke *Pustinjak cetinjski* (Cetinje, 1834). Preveo Petar Sentić 1833. godine. Objavio Petar Kasandića u prilogu iz 1941. godine.

3. [Petrović Njegoš, Petar II], *Aggiunta all'opra*.

– Pjesma „Dunu vjetar jaki put Rusije“ (ili „Orao i kokot“) iz zbirke *Pustinjak cetinjski* (Cetinje, 1834). Preveo Petar Sentić 1833. godine. Objavljeno u prilogu Petra Kasandića iz 1941. godine.

4. [Petrović Njegoš, Petar II], *Sentimento verace*.

– Pjesma „Srbini Srbima na časti zahvaljuje“ (Cetinje, 1834). Preveo Petar Sentić 1833. godine. Objavljeno u prilogu Petra Kasandića 1941. godine.

5. [Petrović Njegoš, Petar II], *Ode per l'avvenimento al trono di Ferdinando I Imperatore d'Austria e Re d'Ungheria ecc., cantata dal Vladica di Montenegro Pietro Petrovich Gnegos*.

– *Oda stupljenja na prestol Ferdinanda I* (Cetinje, 1835). Preveo Spiridone Grati. Objavio Vladimir Stojančević u: „Njegoševa Oda stupanja na prestol Ferdinanda I u italijanskom prevodu od 1835. godine“, *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, XII/1956, knj. 22, sv. 3–4, str. 281–285.

6. Biasoletto, Bartolomeo, *Relazione del viaggio fatto nella primavera dell'anno 1838 dalla Maestà del Re Federico Augusto di Sassonia nell'Istria, Dalmazia e Montenegro*, H. F. Favarger libraio, Trieste, 1841, str. 68–117.

– Izvještaj tršćanskog botaničara Bartolomea Bjazoleta o posjeti saksonskog kralja Fridriha Avgusta II Njegošu i Crnoj Gori u proljeće 1838. godine. Pored neposrednog doživljaja autora, putopis je donio i niz zabilježaka s njegovim botaničkim, geografskim, etnografskim i drugim zapažanjima, kao i različite podatke o Crnoj Gori sakupljene tokom boravka na Cetinju, ali i naknadno, do štampanja knjige koja je već 1842. godine objavljena i u njemačkom prevodu.

7. [Petrović Njegoš, Petar II], „Tre giorni a Trieste“. – *Favilla*, IX/1844, br. 5 (26. III), str. 75–77.

– Pjesma „Tri dana u Trijestu“. Prevodilac nepotpisan. Pretpostavlja se da su to mogli biti Karlo Fjoravanti ili Kazimiro Vazeze, saradnici tršćanskog lista. U napomeni uredništva lista ispred prevoda stoji: „Nudimo našim čitaocima s ilirskog prevedenu elegantnu pjesmu koju je crnogorski vladika nedavno napisao, sjećajući se dragih uspomena iz svog kratkotrajnog boravka u Trstu. Nadamo se da će se svidjeti i zbog samog predmeta i zbog toga što je to djelo veoma istaknutog pisca među onima koji danas gaje ovaj moćni i poetski jezik“. S italijanskog je sačinjen i njemački prevod ove Njegoševe pjesme: „Drei Tage in Triest im Monat Jänner 1844“, *Der Pilger*, IV/1844, br. 32 (20. IV), str. 254.

8. [Petrović Njegoš, Petar II], „Tre giorni a Trieste“. – *Gazzetta di Zara*, XIII/1844, br. 31 (16. IV), str. 161.

– Pjesma „Tri dana u Trijestu“. Preštampano iz tršćanskog lista *Favilla*.

9. [Petrović Njegoš, Petar II], „Tre giorni a Trieste“. – *Fama*, IX/1844, br. 32 (20. IV).

– Pjesma „Tri dana u Trijestu“. Preštampano iz tršćanskog lista *Favilla*.

10. Franceschi, Giovanni, „Gorski vienac. Istoričesko sobitie pri svršetku 17. vieka. Sočinenie P. P. N. Vladike Černogorskoga“. – *Dalmazia*, III/1847, br. 23 (10. VI), str. 182–183; br. 24 (17. VI), str. 189–190.

– Prevod u prozi prvog monologa vladike Danila iz *Gorskog vijenca* (stihovi 1–88), praćen vrlo iscrpnim uvodnim člankom prevodioca i urednika lista Đovanija Frančeskija. U prevodu na srpski jezik Đorđa Bana članak objavila beogradska *Podunavka*, V/1847, br. 26 (27. VI), str. 103–104; br. 27 (4. VII), str. 108; br. 28 (11. VII), str. 111–112. Jevto Milović preštapao je Frančeskijev italijanski prevod Njegoševih stihova, kao i njegovu uvodnu recenziju u prevodu na srpsko-hrvatski jezik u: „Prikaz Njegoševa 'Gorskog vijenca' iz 1847. g. od Đ. Frančeskija“, *Stvaranje*, VI/1951, sv. 7–8, str. 491–495.

11. Franceschi, Giovanni, „Gorski vienac. Istoričesko sobitie pri svršetku 17. vieka. Sočinenie P. P. N. Vladike Černogorskoga“. – *Strenna triestina*, X/1848.

– Frančeskijev prevod Njegoševih stihova s prikazom *Gorskog vijenca*. Preštampano iz zadarskog lista *Dalmazia*.

12. [Petrović Njegoš, Petar II], “Il Kolo quarto (sic!) della tragedia del Vladica intitolato *Il Serto della montagna*“. Trad. Giacomo Chiudina. – *Osservatore Triestino*, LXIV/1847, br. 125 (27. X), str. 497.

– Peto kolo iz *Gorskog vijenca* (st. 1210–1226: „Novi grade, sjediš na kraj mora“). Pogrešno naslovljeno kao četvrto. Preveo Jakov Čudina. Prevodu prethodi uvodna napomena urednika tršćanskog lista Pačifika Valusija o Njegošu, kao i o značaju prevodilačkog rada za slovensko-italijansko upoznavanje i zbližavanje.

13. Tommaseo, Niccolò, “Cose dalmate e slave. *Gorski vijenac...Silvestre Ghirlanda*, poema in dialogo del Vladica del Montenegro“. – *Osservatore Triestino*, LXIV/1847, br. 129 (27. X), str. 513–514.

– Kratka ocjena Njegoševog *Gorskog vijenca* iz pera Nikole Tomazea u kojoj se kaže: „Tamo gdje opisuje ono što bolje poznaje, tamo gdje se uzdržava od književne retorike i približava jeziku svojih gorštaka, autor je pjesnik, a njegovi stihovi postaću tekstovi na kojima će se jezik učiti“. Tomazeo je ovu ocjenu bez izmjena unio u svoj *Estetički rječnik* (Petrovich, Vladica del Montenegro, poema in dialogo, *Dizionario estetico*, Giuseppe Reina, Milano 1853, tom. II, str. 247). U Crnoj Gori ovaj Tomazeov sud prvi put je objavljen u članku don Nika Lukovića „Njegoševi savremenici Nikola Tomazeo i kritičar Frančeski o Gorskom vijencu“, *Pobjeda*, IV/1847, br. 27 (17. V), str. 6.

14. [Petrović Njegoš, Petar II], “Il Kolo quarto (sic!) della tragedia del Vladica intitolato *Il Serto della montagna*“. Trad. Giacomo Chiudina. – *Gazzetta di Zara*, XVI/1847, br. 88 (8.XI), str. 535–536.

– Prevod petog kola iz *Gorskog vijenca*. Prevodilac Jakov Čudina. Preštampano iz tršćanskog lista *Osservatore triestino*. Uz prevod je preštampana i ocjena *Gorskog vijenca* Nikole Tomazea.

15. [Petrović Njegoš, Petar II], “Kolo secondo della slava tragedia di Mon-signor Vladica del Montenegro“. Trad. G. Chiudina Dalmata. – *Osservatore Triestino*, XVI/1847, br. 132 (3. XI), str. 526.

– Drugo kolo iz *Gorskog vijenca* (st. 563–602: „Čašu meda još niko ne popi“). Preveo Jakov Čudina.

16. [Petrović Njegoš, Petar II], “Kolo secondo della slava tragedia di Mon-signor Vladica del Montenegro“. Trad. G. Chiudina Dalmata. – *Gazzetta di Zara*, XVI/1847, br. 89, (11. XI) str. 542–543.

– Prevod drugog kola iz *Gorskog vijenca*. Prevodilac Jakov Ćudina. Preštampano iz tršćanskog lista *Osservatore Triestino*.

17. [Petrović Njegoš, Petar II], “Dalla tragedia slava del Vladica di Montenegro, Igumano Stefano“. Trad. di G. Chiudina. – *Gazzetta di Zara*, XVI/1847, br. 103 (30. XI), str. 624–625.

– Drugi monolog igumana Stefana iz *Gorskog vijenca* (st. 2486–2520: „Ja sam proša sito i rešeto“). Preveo Jakov Ćudina.

18. [Petrović Njegoš, Petar II], “Dalla tragedia slava del Vladica di Montenegro, Igumano Stefano“. Trad. di G. Chiudina. – *Osservatore Triestino*, LXIV/1847, br. 154 (24. XII), str. 613–614.

– Prevod drugog monologa igumana Stefana iz *Gorskog vijenca*. Prevodilac Jakov Ćudina. Preštampano iz zadarskog lista *Gazzeta di Zara*.

19. [Petrović Njegoš, Petar II], “Dalla tragedia slava del Vladica di Montenegro“. Trad. G. Chiudina, *Osservatore Triestino*, LXIV/1847, br. 144 (1. XII), str. 574.

– Opis mletačkog pozorišta iz *Gorskog vijenca* (st. 1531–1577: „Bješe igre ali drugojače“). Preveo Jakov Ćudina.

20. [Petrović Njegoš, Petar II], “Kolo. Dalla tragedia slava del Vladica di Montenegro“. Si danza cantando. Trad. G. Chiudina, *Osservatore Triestino*, LXV/1848, br. 5 (12. I), str. 18.

– Šesto kolo iz *Gorskog vijenca* (st. 2622–2647: „Bješe oblak sunce uhvatio“). Preveo Jakov Ćudina.

21. [Petrović Njegoš, Petar II], “Kolo. Dalla tragedia slava del Vladica di Montenegro“. Si danza cantando. Trad. G. Chiudina. – *Gazzetta di Zara*, XVII/1848, br. 8 (27. I), str. 42–43.

– Prevod šestog kola iz *Gorskog vijenca*. Prevodilac Jakov Ćudina. Preštampano iz tršćanskog lista *Osservatore Triestino*.

22. [Petrović Njegoš, Petar II], „Il Vladica e tutti i Montenegrini inviano saluti ai loro fratelli di ambedue le Chiese Ragusei e Cattarini“. – *Rimembranze della settimana*, I/1848, br. 12 (17. VI), str. 103.

– Italijanski prevod Njegoševe *Poslanice* Bokeljima i Dubrovčanima od 20. maja 1848. godine.

23. [Petrović Njegoš, Petar II], „Dal Vladica e da tutti i Montenegrini caro saluto ai nostri fratelli d’ambi i riti Bocchesi e Ragusei“. Traduzione letterale. – *Gazzetta di Zara*, XVII/1848, br. 49, (20. VI), str. 279.

– Italijanski prevod Njegoševe *Poslanice* Bokeljima i Dubrovčanima od 20. maja 1848. godine.

24. [Petrović Njegoš, Petar II], “Kolo. Dalla tragedia slava del Vladica di Montenegro“. Si danza cantando. Trad. G. Chiudina. – *Dalmazia costituzionale*, I/1848, br. 13 (10. VIII), str. 4.

– Prevod šestog kola iz *Gorskog vijenca*. Prevodilac Jakov Ćudina. Preštampano iz tršćanskog lista *Osservatore Triestino*.

25. [Petrović Njegoš, Petar II], “Kolo primo della tragedia slava del Vladica del Montenegro“. Trad. G. Chiudina, *Osservatore Triestino*, LXV/1848, br. 28 (5. III).

– Dio prvog kola iz *Gorskog vijenca* (st. 198–268: „Bog se dragi na Srbe razljuti“). Preveo Jakov Ćudina.

26. [Petrović Njegoš, Petar II], “Kolo primo della tragedia slava del Vladica del Montenegro“. Trad. G. Chiudina. – *Gazzetta di Zara*, XVII/1848, br. 60 (16. XI), str. 342.

– Prevod dijela prvog kola iz *Gorskog vijenca*. Preveo Jakov Ćudina. Preštampano iz tršćanskog lista *Osservatore Triestino*.

27. [... la notizia della morte del Vladika del Montenero]. – *Osservatore Dalmato*, III/1851, br. 177 (6. XI), str. 1.

– Vijest o Njegoševoj smrti uz napomenu da su vladičin autoritet i iskustvo, poštovanje i povjerenje koje je uživao u Crnoj Gori mnogo doprinijeli da se njegov buntovni narod privoli poštovanju zakona.

28. [... in seguito alla morte del Vladika]. – *Osservatore Dalmato*, III/1851, br. 177 (6. XI), str. 1.

– Vijest koja prenosi kako je crnogorski Senat poslao dva ugledna Crnogorca da zvanično saopšte vijest o smrti Petra II okružnom poglavaru u Kotoru i ruskom konzulu u Dubrovniku.

29. [... la notizia della morte del Vladika del Montenero]. – *Osservatore Triestino*, LXVII/1851, br. 266 (11. XI), str. 1049–1050.

– Vijest o Njegoševoj smrti. Preštampano iz zadarskog lista *Osservatore dalmato*.

30. [... ulteriori raguagli sugli ultimi momenti del Vladika di Montenero], *Osservatore Dalmato*, III/1851, br. 186 (21. XI), str. 1.

– Duži prilog o posljednjim trenucima vladčinog života i o situaciji u Crnoj Gori poslije njegove smrti. Govori se o Njegoševom testamentu, o izboru Danila Petrovića za nasljednika, o tome kako je njegov brat Pero preuzeo sve vladčine stvari, novac i dragocjenosti.

31. “Le ultime ore del Vladica del Montenegro“, *Favilla*, I/1851, br. 105 (23. XI), str. 2.

– Opis posljednjih trenutaka Njegoševog života.

32. “Il Montenegro e il Vladika Pietro Petrovich II“. – *Osservatore Dalmato*, III/1851, br. 191 (30. XI), str. 3–4; br. 192 (2. XII), str. 4; br. 193 (4. XII), str. 4; br. 194 (5. XII), str. 4.

– Članak nepoznatog autora iz lista *Der Lloyd* objavljen u prevodu s njemačkog na italijanski jezik neposredno nakon Njegoševe smrti. U članku je iscrpno prikazan Njegošev državnički i prosvjetiteljski rad.

Osim u ovom zadarskom glasilu, istovremeno je objavljen i u tršćanskom listu *Diavoletto*

33. “Il Montenegro e il Vladika Pietro Petrovich II“. – *Diavoletto*, IV/1951, br. 332 (2. XII), str. 1325–1326; br. 333 (3. XII), str. 1332; br. 334 (4. XII), str. 1336; br. 340 (10. XII), str. 1359–1360; br. 342 (11. XII), str. 1364; br. 342 (12. XII) str. 1368; br. 343 (13. XII), str. 1372.

– Članak nepoznatog autora iz lista *Der Lloyd* s manjim razlikama u italijanskom prevodu s njemačkog u odnosu na verziju istovremeno objavljenu u zadarskom *Osservatore Dalmato*.

34. “Il Montenero e il Vladica Pietro Petrovic II“. – *Osservatore Dalmato*, III/1851, br. 194 (5. XII), str. 4.

– Pjesma Mustaj-kadije o lijepoj Fatimi (st. 1855–1873: „Ne plač’, majko, dilber Fatimu“) i peto kolo *Gorskog vijenca* (st. 1210–1266), već dva puta objavljeno 1847. godine. Preveo Jakov Ćudina.

35. [Petrović Njegoš, Petar II], “Frammento del *Gorski Vienaz* del Vladica Pietro Petrovic“. Trad. G. Chiudina. – *Osservatore Dalmato*, IV/1852, br. 163 (12. X), str. 4.

– Drugo kolo iz *Gorskog vijenca* (st. 563–602: „Čašu meda još niko ne popi“), već dva puta objavljeno 1847. godine. Preveo Jakov Ćudina.

36. [Petrović Njegoš, Petar II], “Frammento del *Gorski Vienaz* del Vladica Pietro Petrovic“. Trad. G. Chiudina. – *Corriere Italiano*, III/1852, br. 240 (15. X), str. 2.

– Prevod drugog kola iz *Gorskog vijenca*. Preveo Jakov Ćudina. Preštampano iz zadarskog lista *Osservatore dalmato*.

37. Carrara, Francesco, “Il Vladica del Montenegro, ritratto da’ suoi colloqui“. – *Letture di famiglia*, I/1852, str. 58–61.

– Članak splitskog historičara i arheologa Franja Karara o Njegošu napisan na osnovu dva razgovora koja je s njim vodio. Izvode iz članka u prevodu Đorđa Srdića objavila je 1854. godine novosadska *Sedmica*. Odlomke su u svojim knjigama o Njegošu objavili Milorad Medaković i Lazar Tomanović, kao i Jakov Ćudina u svom istoriografskom djelu o Crnoj Gori.

38. Generini, Pietro Lorenzo, *Pero e Vilka ossia il Montenegro, i suoi usi e costumi*, Tipografia del Lloyd austriaco, Trieste, 1853.

– Beletrističko pseudoputopisno djelo „crnogorske inspiracije“ u kome P. L. Đenerini, između ostalog, pripovijeda o svom navodnom putu u Crnu Goru i susretu s Njegošem.

39. Gliubich, Simeone, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Rod Leichner libraio dell'I. R. Università, Vienna, Battara e Abelich librai, Zara 1856, str. 251–253.

– Pregled Njegoševog života i pjesničkog djela. Nije sasvim jasan motiv Šima Ljubića da u svoj *Biografski rječnik uzoritih ljudi Dalmacije*, uz Dalmatince i Bokelje, uvrsti i crnogorskog vladiku.

40. Dall'Ongaro, Francesco, „Yella, la fidanzata del Montenegro“. – *Ricamatrice*, XI/1858, br. 22 (16. XI), str. 175–176; br. 23 (1. XII), str. 179–181; br. 24 (16 (XII), str. 189–192.

– Romantičarska mistifikacije „crnogorske tematike“ s Njegošem kao književnim likom-naratorom „Jela, crnogorska djevojka“, za koju se, dok nijesu utvrđeni njeni književni izvori, pomišljalo da može biti i plod Njegoševog pripovjedačkog dara.

41. Dall'Ongaro, Francesco, *Racconti*, Successori Le Monnier, Firenze, 1869, str. 300–339.

– Pripovijetka s Njegošem kao književnim likom-naratorom iz 1858. godine, preštampana u zbirci Dal Ongarovih priča (drugo izdanje zbirke: 1890).

42. Chiudina, Giacomo, „Del vladica Pietro Petrović Njeguš e del suo *Gorski vijenac*“, *Canti del popolo slavo, tradotti in versi italiani con illustrazioni sulla letteratura e sui costumi slavi*, M. Cellini, Firenze 1878, t. I, str. 83–128.

– Poglavlje o Njegošu s ličnom i vladarskom biografijom u prvom tomu dvotomne knjige u kojoj je Jakov Čudina objavio prevode oko 120 južnoslovenskih, čeških i poljskih narodnih pjesama. Ranije objavljenim Čudina je ovđe dodao još šest novoprevedenih odlomaka iz *Gorskog vijenca* i to: nastavak I kola (st. 269–290: „Sve su naše glave izabrane“), III kolo (st. 691–713: „Ljuta kletva pade na izroda“), pismo Selima vezira (st. 1077–1121: „Selim vezir rob roba svečeva“), pričanje vojvode Draška o mletačkim žbirima (st. 1503–1528: „Nema toga ko s' ne boji čega“), pjevanje Vuka Lješevostupca uz gusle (st. 1733–1752: „Čevo ravno, gnijezdo junačko“) i kletvu serdara Vukote uoči istrage (st. 2407–2437: „U pamet se dobro, Crnogorci“). Jedan odlomak preveden je u prozi: kazivanje Vuka Mandušića o snahi bana Milonjića (st. 1277–1307).

43. Chiudina, Giacomo, *Storia del Montenero (Crnagora), da' tempi antichi fino a' nostri*, Antonio Zannoni Tipografo Editore, Spalato 1882, str. 88–96.

– U svojoj *Istoriji Crne Gore* Jakov Ćudina je Njegošu u cjelosti posvetio poglavlje VII. Pored ranije objavljenih, ovđe je dodao i jedan novoprevedeni odlomak iz *Gorskog vijenca*, i to četvrto kolo (st. 1044–1074: „Tri serdara i dva vojevode“).

44. Tommaseo, Niccolò. „Milan e il Montenegro“, u: *Il secondo esilio. Scritti di N. T. concernenti le cose d'Italia e d'Europa dal 1849 in poi*, Sanvito, Milano 1862, t. I, str. 241–245.

– Optužbe Nikole Tomazea Njegošu zbog stihova o tršćanskoj balerini Flori u pjesmi „Tri dana u Trijestu“.

45. [Petrović Njegoš, Petar II], „Coro del *Gorski Vijenac*“ (Dallo slavo di Petar Petrović Njeguš vladika del Montenero). – *Nazionale*, VIII/1869, br. 15, str. 1–2; br. 17, str. 1–2.

– Odlomak s početka *Gorskog vijenca* (st. 198–479: „Bog se dragi na Srbe razljuti“). Preveo Ivan Nikolić.

46. [Petrović Njegoš, Petar II], „Dal *Gorski Vijenac* di Petar Petrović Njegoš, Vladica del Montenegro (Traduzione dallo slavo)“. – *Nazionale*, VIII/1869, br. 37, str. 1–3, (st. 2548–2819).

– Odlomak iz završnice *Gorskog vijenca* (st. 2548–2819: „Slušaj, dedo, da ti nešto kažem“). Preveo Ivan Nikolić.

47. Tommaseo, Niccolò. „Italia, Grecia, Illirio, la Corsica, le isole Jonie e la Dalmazia“, u: *Storia civile nella leteraria*. Studii di N. T., Ermanno Loescher, Roma-Torino-Firenze 1872, str. 409–547.

– Optužbe Nikole Tomazea Njegošu zbog stihova o tršćanskoj balerini Flori.

48. [Petrović Njegoš, Petar II], „Il Lamento della sorella di Batrić, Saggio di traduzione della 'Naricaljka' del *Gorski vijenac* di Pietro II Njeguš“. – *Glas Crnogorca*, XVV/1886, br. 26 (1. VII), Listak.

– Prevod na italijanski „Tužbalice sestre Batrićeve“ iz *Gorskog vijenca* (st. 1913–1963: „Kuda si mi uletio, moj sokole“), objavljen uz stihove originala. Prevodilac Čezare Tondini de Kvarengi, katolički sveštenik, na Cetinju je boravio u misiji pripreme potpisivanja Konkordata Crne Gore sa Svetom Stolicom.

49. Zar, Marco, „Un principe poeta“, *Fanfulla della domenica*, IX/1887, br. 45 (6.XI), str. 2–3.

– Članak Marka Cara o Njegošu u prevodu s italijanskog objavljen je u časopisu koji je na srpskom jeziku izlazio u Beču („Knez pjesnik“, *Nemanja*, II /1888, sv. 1, str. 7–12).

50. Zar, Marco, „Principi poeti del Montenegro“. – *Scintille*, 1889, br. 22–23.

– Članak iz 1887. godine preštampan je u radu Marka Cara u kome se, osim o Njegošu, govori i o poeziji crnogorskog knjaza Nikole I.

51. Zar, Marco, *Studi slavi di letteratura ed arte*, Tipografia di G. Voditzka, Zara, 1890, str. 17–43.

– U knjizi je preštampan članak Marka Cara o Njegošu iz 1887, ponovo objavljen i 1896. i u listu *Dalmata*. Pod naslovom „Petar Petrović Njegoš“ autor je članak u prevodu na srpsko-hrvatski jezik uvrstio u svoju knjigu *Moje simpatije, književne slike i studije* (S. Artale, Zadar 1895, str. 149–164; drugo izdanje: E. De Schönfeld, Zadar 1913, str. 3–189).

52. Dall'Ongaro, Francesco, *Racconti*, Successori Le Monnier, Firenze, 1890, str. 300–339.

– Pripovijetka s Njegošem kao književnim likom-naratorom iz 1858. godine, preštampana u drugom izdanju zbirke Dal Ongarovih priča.

53. [Petrović Njegoš, Petar II], „Coro del Gorski Vijenac“ (dallo slavo). – *Domenica*, III/1890, br. 42, str. 324.

– Prvo kolo iz *Gorskog vijenca* (st. 198–290: „Bog se dragi na Srbe razljuti“). Preveo Ivan Nikolić.

54. Ciampoli, Domenico, *Letterature slave*, Hoepli, Milano, 1889–1891, v. I, str. 84–85.

– U prvoj italijanskoj istoriji slovenskih književnosti Domeniko Čampoli piše o Njegošu kao o jednom od najznačajnijih predstavnika preporodnog pokreta na prostorima Dalmacije, Bosne i Crne Gore, iznoseći osnovne podatke iz njegove biografije i ocjenjujući da bi svako njegovo pojedinačno djelo moglo da mu osigura trajnu slavu.

55. [Petrović Njegoš, Petar II], *Il Montenegrino all'Onnipotente*, Ode di Pietro II Petrovich Niegus, ultimo Principe-Vladika del Montenegro. Traduzione dal serbo-croato, Tipografia cooperativa sociale, Roma 1901.

– Prevod na italijanski ode „Crnogorac k svemogućem Bogu“ iz zbirke *Pustinjak cetinjski* (1834). Preveo i predgovor napisao Čezare Tondini de Kvarengi.

56. [Petrović Njegoš, Petar II], *Il Serto della montagna*, Quadro storico del secolo XVII di Pietro Petrovich-Njegus, traduzione dal serbo di Giovanni Nikolic, Prem. Stab. Tip. Gentile, Fabriano, 1902.

– Prvi cjeloviti prevod *Gorskog vijenca* na italijanski jezik. Preveo Ivan Nikolić. U prevodu je izostavljena posvetna pjesma i bitan dio epizode o 'Drašku u Mlecima' (st. 1445–1500). Kao predgovor objavljen je članak Marka Cara o Njegošu („Al lettore. Pietro II ed il suo Gorski Vienaz“, str. 5–16).

57. Mitrović, Bartolomeo, „Il Montenegro nella storia della letteratura serbo-croata“. – *Rassegna nazionale* XXV/1903, vol. CXXIX (16. II), str. 478–499.

– Članak posvećen mjestu Crne Gore u istoriji srpsko-hrvatske književnosti (str. 478–488). Osim o Njegošu (str. 478–488), Mitrović piše i o ostalim pripadnicima dinastije Petrović-Njegoš koji su se istakli svojim književnim radom (vladika Vasilije, vladika Petar I, vojvoda Mirko, knjaz Nikola I).

58. Mitrović, Bartolomeo, *Studi sulla letteratura serbo-croata*, Bernardo Seeber, Firenze 1903, str. 49–59.

– U knjizi je preštampan samo dio članka koji se odnosi na Njegoša, prethodno objavljen u firentinskom časopisu *Rassegna nazionale*.

59. Damiani, Enrico, „Il poeta principe serbo-montenegrino e il suo Gorski vijenz“, *Rivista di cultura letteraria-scientifica-artistica*, V/1924, sv. 12, str. 449–452.

– Članak italijanskog slaviste Enrika Damianija o Njegošu, objavljen kao uvod u njegov prevod posvetne pjesme *Gorskog vijenca*.

60. “Dedica alle Ceneri del Padre della Serbia“, di Pietro II Petrović Njegoš, tradotta dal serbo da E. Damiani, *Rivista di cultura letteraria-scientifica-artistica*, V/1924, sv. 12, str. 453–455.

– Prevod posvetne pjesme *Gorskog vijenca*. Prevodilac Enriko Damiani.

61. Kasandrić, P[etar], “Pietro II Petrović Njegoš, la traslazione delle sue ceneri sul Lovćen“, *L'Europa orientale*, V/1925, sv. XI, str. 750–772.

– Obimni članak Petra Kasandrića povodom prenošenja Njegoševih ostataka s Cetinja na Lovćen 1925. godine. Sadrži i njegov italijanski prevod sljedećih kraćih odlomaka iz *Gorskog vijenca*: 33–40, 79–83, 84–88, 224–230, 237–241, 245–246, 273–278, 284–288, 616–623, 668–675, 742–759, 2492–2520.

62. Urbanaz-Urbani, Umberto, *Scrittori jugoslavi*, prefazione di Pavle Popović, Parnaso, Trieste, 1927, str. 11–20.

– Književno-kritički portret Petra II Petrovića Njegoša u knjizi eseja o raznim jugoslovenskim piscima italijanskog slaviste Umberta Urbanija.

63. Lo Gatto, Ettore, „L'Italia nelle letterature slave“, *Nuova antologia*, serie VII, 1929, vol. CCLXVII, fasc. 1380, str. 232–242; 1381, str. 327–346; 1382, str. 427–439.

– Kraći osvrt u kome jedan od osnivača italijanske slavistike ističe da je Njegoš jedan od rijetkih pjesnika u srpskoj književnosti za koga se zna da je volio i na originalnom jeziku čitao italijansku književnost. (str. 437).

64. Cronia, Arturo, *Antologia serbo-croata*, testo per studenti e studiosi in correlazione alla grammatica dello stesso autore, Luigi Trevisini, Milano, s. a. [1832]

– Antologijski izbor, sačinjen za didaktičke potrebe, donosi u originalu odlomke iz *Gorskog vijenca*: o 'Drašku u Mlecima' (st. 1400–1403: „Pričaj štogod, Draško od Mletakah“; st. 1529–1577: „A bješe li igre u Mletkama“) i monolog igumana Stefana (st. 2253–2262: „Ja imadem osamdeset ljeta“; st. 2280–2360: „Smiješna su svojstva naše zemlje“). O Njegošu i *Gorskom vijencu* autor na italijanskom jeziku piše na str. 283, 289–290.

65. Ma[ver], G[iovanni], „Petrović Njegoš, Petar“, *Enciclopedia italiana di scienze, lettere ed arti*, Treccani, Roma, t. XXVII (1935), str. 62–63.

– Jedinica o Njegošu u prvom izdanju velike nacionalne *Italijanske enciklopedije*. Autor Đovani Maver jedan je od pionira italijanske slavistike.

66. Urbani, Umberto, „Pietro II Petrovic Njegos, principe e poeta serbo“, *Ate-neo veneto di scienze, lettere ed arti*, CXXX, 1939, XVIII, knj. 126, br. 5, str. 267–271.

– Prikaz Njegoševog života i državničkog rada uz odlomak u Urbanijevom italijanskom prevodu o pozorištu u Mlecima iz *Gorskog vijenca* (st. 1531–1581: „Bješe igre, ali drugojače“).

67. Pietro II Petrović Njegoš, principe del Montenegro, *Il Serto della montagna*, quadro storico della fine del secolo XVII, versione di Umberto Urbani, commento di Milan Rešetar, Aldo Garzanti editore, Milano, 1939, XXCII, 171.

– Drugi cjeloviti prevod *Gorskog vijenca* Umberta Urbanija. Prevodilac se u radu koristio komentarima Milana Rešetara. U prvom dijelu predgovora, uz manje korekcije, prenijet je članak iste godine objavljen u venecijanskom časopisu (str. VII–XXII).

68. Cronia, Arturo, *Filologia slava. Introduzione al romanticismo nelle letterature slave. Aspetti generali, personalità principali*, “Gruppo Fascisti Universitari”, Padova, 1940, str. 204–211.

– U okvirima romantizma u slovenskim književnostima autor „univerzalnom tipu romantičara“, kakav je Branko Radičević, suprotstavlja Njegoša kao „nacionalnog barda“.

69. Cronia, Arturo, *Quadri e figure del romanticismo slavo*, La grafolito, Bologna, 1944, str. 204–211.

– Reprint prethodnog izdanja s izmijenjenim naslovom knjige.

70. Missoni, Attilio, *Compendio di storia della letteratura serbo-croata*, Casa editrice Raffaele Pironti, Napoli, 1945, str. 10–11.

– U univerzitetskom priručniku za istoriju srpsko-hrvatske književnosti, autor se, u dijelu posvećenom Njegošu, najviše bavi žanrom *Gorskog vijenca*.

71. Urbani, Umberto, „Un principe montenegrino (Pietro Petrovic Njegos)“. Nel centenario del Serto della montagna, *Rivista di letterature moderne*, anno III, 1948, fasc. 1–2, str. 95–98.

– Članak napisan povodom stote godišnjice *Gorskog vijenca*. Sadrži pregled Njegoševog pjesničkog i državničkog rada, uz kraći osvrt na recepciju na italijanskom jeziku.

72. Murko, Matija, „Il nazionalismo nella poesia d’arte serba“, in: Damiani, Enrico (a cura di) *Storia letteraria dei popoli slavi (dai tempi più remoti ai nostri giorni)*, t. I–II, E. D. Valmartina, Firenze, 1952, t. II, str. 141.

– Kratak osvrt na Njegoša u dvotomnoj *Istoriji književnosti slovenskih naroda*.

73. Maver, Giovanni, „Il poeta montenegrino Petar Petrović Njegoš“, *Il Ponte*, rivista mensile di politica e letteratura, XI/1955, br. 8–9, str. 1431–1442.

– Na osnovu iskaza stranih putnika, kao i na osnovu Njegoševih djela, autor se prvo bavi ličnošću vladike-pjesnika a potom *Gorskim vijencem*. U prilog su uvršteni sljedeći kraći odlomci iz ovog djela u Maverovom italijanskom prevodu: 284–287, 521–526, 652–662, 777–780, 1562–1580, 1944–1951, 2312–2318, 2320–2328, 2333–2346, 2336–2340, 2348–2351, 2494–2495, 2499–2510, 2729–2732.

74. Cronia, Arturo, *Storia della letteratura serbo-croata*, Nuova accademia editrice, Milano, 1956.

– Iscrpan pregled Njegoševog životnog i pjesničkog puta u *Istoriji srpsko-hrvatske književnosti*.

75. Nenadović, Ljubomir P., *Lettere dall’Italia*. Introduzione e traduzione a cura di Franjo Trogranić, Centro editoriale internazionale, Roma 1958.

– Prevod na italijanski *Pisama iz Italije* Ljubomira Nenadovića. Pevodilac u Predgovoru piše maliciozno o Njegošu (str. 5–19).

76. Cronia, Arturo, *La conoscenza del mondo slavo in Italia. Bilancio storico-bibliografico di un millenio*, Officine grafiche Stediv, [Istituto di Studi Adriatici Venezia], Padova, 1958.

– Pregled odjeka Njegoševog lika i djela u italijanskoj literaturi dat je na str.: 347, 417, 457–458, 460, 462, 465–466, 548–550, 566–567, 635, 657, 659, 661.

77. Petrović Njegoš, Pietro II, principe del Montenegro, *Il Serto della montagna*, Quadro storico della fine del secolo XVII, versione di Umberto Urbani, commento di Milan Rešetar, Rebellato editore, Padova, 1960, XXXIII, 172.

– Drugo izdanje Urbanijevog prevoda *Gorskog vijenca* s minimalnim izmjenama u odnosu na prvo.

78. Maver, Giovanni, *Letteratura serbo-croata*, u: *Storia delle letterature moderne d'Europa e d'America*, diretta da Carlo Pellegrini, Francesco Vallardi, Milano, [1960], str. 145–149.

– O Njegošu piše u poglavlju „Srpsko-hrvatska književnost“. Kompilacija autorovih radova iz 1935. i 1955. godine.

79. Pirnet Marketi, Klelija “Gorski vijenac Petra II Petrovića Negoša (1813–1851) gospodara i vladike crnogorskog”, *Stvaranje*, XVIII/1963, br. 1, str. 73–76.

– Prevod članka iz rimskog *Giornale dei poeti* (1962, br. 5–6).

80. Cronia, Arturo, *Storia della letteratura serbo-croata*, Nuova accademia editrice, Milano, 1963, str. 227–235.

– Drugo izdanje *Istorijske srpsko-hrvatske književnosti*. U odnosu na prvo iz 1956. autor je u ovom na odgovarajućem mjestu unio odlomak o mletačkom pozorištu iz Urbanijevog prevoda *Gorskog vijenca* (st. 1532–1561: „U jednu se kuću sakupljahu“).

81. Cronia, Arturo, *Pagine più belle della letteratura serbo-croata*, Nuova accademia editrice, Milano, 1963, str. 93–100.

– Antologija srpsko-hrvatske književnosti u kojoj je Njegoš zastupljen s dva duža odlomka iz Urbanijevog prevoda *Gorskog vijenca*: dio epizode o Drašku u Mlecima (st. 1400–1577: „Pričaj štogod, Draško od Mletakah“) i drugi monolog igumana Stefana (st. 2486–2520: „Ja sam prošâ sito i rešeto“).

82. Cronia, Arturo, *La fortuna di Dante nella letteratura serbo-croata*, Antenor, Padova, 1965, str. 79–88.

– O uticaju Dantea na Njegoševu *Luču mikrokozma* i pjesmu „Crnogorac zarobljen od vile“.

83. Meriggi, Bruno, *Le letterature della Jugoslavia*, Sansoni - Accademia, Firenze- Milano, 1970, str. 117–122.

– Njegoš u *Istoriji književnosti Jugoslavije*.

84. Graciotti, Sante, *Storia delle letterature dei popoli della Jugoslavia*, u knjizi S. Graciotti, M. Popescu, S. Karadgiov, F. Maspero, N. Ressuli, *Storia delle letterature del sud-est europeo*, Fratelli Fabbri editori, Milano, 1970, str. 21.

– Njegoš u *Istoriji književnosti naroda Jugoslavije*.

85. Graciotti, Sante, *Antologuia delle letterature dei popoli della Jugoslavia*, u knjizi S. Graciotti, M. Popescu, S. Karadgiov, F. Maspero, N. Ressuli, *Antologiaa delle letterature del sud-est europeo*, t. XXCIV, Fratelli Fabbri editori, Milano, 1970, str. 16–20.

– Dva odlomka iz *Gorskog vijenca* u *Antologiji književnosti naroda Jugoslavije* u Urbanijevom prevodu (st. 1277–1307: „Al’ je đavo, ali su mađije“; st. 2737–2819: „Što je, Vuče? Grdno li izgledaš!“)

86. *Momenti poetici*, scelta e traduzione dal serbo di Rajna Mandolfo-Živković, izbor iz srpske poezije – dvojezično, Institut za književnost i umetnost i Čigoja štampa, Beograd 1997, str. 11, 13.

– Prevod dijela drugog monologa igumana Stefana (st. 2499–2520: „Sv’jet je ovaj tiran tiraninu“) i Vuka Mandušića o snahi bana Milonjića (st. 1277–1307: „Al’ je đavo, ali su mađije“). Prevodilac Rajna Mandolfo-Živković.

87. P[etrović] Njegoš, P[etar], „Paride ed Helena oppure La notte che vale più di un secolo“, u: Petra Petrović Njegoš, *Noć skuplja vijeka*, Interpress, Beograd, 1997, str. 21–24.

– Prevod pjesma „Noć skuplja vijeka“. Prevodilac Vjera Bakotić-Mijušković.

88. [Petrović Njegoš, Petar II], *Ghirlanda della Montagna*, u *Petra Kasandrića prevod „Gorskog vijenca“ Petra II Petrovića Njegoša*, priredio i predgovor napisao Nikša Stipčević, SANU, Posebna izdanja, knj. DCXLI, Odeljenje jezika i književnosti, knj. 51, Beograd, 1999, str 29–132.

– Prvo štampano izdanje Kasandrićevog prevoda *Gorskog vijenca*. Predgovor na srpskom (str. 1–28) i pogovor priređivača na italijanskom jeziku (133–136).

89. Petrović Njegoš, Pietro II, *Ghirlanda della montagna*, traduzione di Pietro Kasandrić, a cura di Nikola Damjanović, Njegoševa zadužbina – Njegoš's Foundation, Belgrado 2003.

– Drugo izdanje Kasandrićevog prevoda u Stipčevićевой redakciji. Uz prevod je preštampan i priređivačev pogovor na italijanskom iz izdanja SANU, kao i studija Jovana Deretića o Njegošu i prilog Mirke Zogović o recepciji Njegoša i Italiji u prevodu na italijanski jezik.

90. Petrović Njegoš, Petar II, *Il Raggio del microcosmo*, a cura di Aleksandar V. Stefanović, traduzione Paolo Lodigiani, Dunja Andrić, Plato, Beograd, 2007.

– Prevod na italijanski *Luče mikrokozma*. Prevodilac Paolo Lodigiani. Prevodilac u predgovoru opširno piše o Njegošu (str. 7–50).

91. Petrović Njegoš, Petar II, *Il Raggio del microcosmo*, a cura di Aleksandar V. Stefanović, traduzione Paolo Lodigiani, Dunja Andrić, Jaca Book, Milano, 2008.

– Izdanje prevoda *Luče mikorokozma* italijanskog izdavača kao reprint beogradskog izdanja s izmijenjenim koricama.

92. [Petrović Njegoš, Petar II], *Il Serto della montagna*, u *Gorski vijenac u italijanskom prevodu Petra Kasandrića*, uvodna studija Vesna Kilibarda, Narodni muzej, Cetinje, 2013, str. 21–135.

– Drugo izdanje prevoda Petra Kasandrića. Priredila, predgovor (str. 7–19) i pogovor na italijanskom (str. 137–150) napisala Vesna Kilibarda. U dodatku priložena dokumentacija Narodnog muzeja Crne Gore o proceduri otkupa rukopisa od potomaka prevodioca koju je Narodni muzej Crne Gore sproveo 1964. godine (str. 153–169).

REGISTAR PREVODILACA

Anonim, 22, 23
Bakotić-Mijušković, Vjera 87
Damiani, Enriko (Damiani, Enrico) 60
Ćudina, Jakov (Chiudina, Giacomo) 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 34, 35, 36, 42, 43
[Fjoravanti, Karlo (Fioravanti, Carlo)] 7, 8, 9
Frančeski, Ivan (Franceschi, Giovanni) 10, 11
Grati, Spiridone 5
Kasandrić, Petar 61, 88, 89, 92
Lodiđani, Paolo (Lodigiani, Paolo) 90, 91
Mandolfo-Živković, Rajna 86
Maver, Đovani (Maver, Giovanni) 73
Nikolić, Ivan (Nikolić, Giovanni) 45, 46, 53, 56
Sentić Petar 1, 2, 3, 4
Tondini de Kvarengi, Čezare (Tondini de Quarengi, Cesare) 48, 55
Urbani, Umberto (Urbani, Umberto) 66, 67, 77, 80, 81, 85
[Vareze, Kazimiro (Varese, Casimiro)] 7, 8, 9

REGISTAR AUTORA

Anonim 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33
Bjazoletto, Bartolomeo (Biasoletto, Bartolomeo) 6
Car, Marko (Zar, Marco) 49, 50, 51
Ciampoli, Domeniko (Ciampoli, Domenico) 54
Ćudina, Jakov (Chiudina, Giavomo), 42, 43
Dal Ongaro, Frančesko (Dall'Ongaro, Francesco) 40, 41, 52
Damiani, Enriko (Damiani, Enrico) 59
Frančeski, Ivan (Franceschi, Giovanni), 10, 11
Đenerini, Pjetro Lorenzo (Generini, Pietro Lorenzo), 38
Gračoti, Sante (Graciotti, Sante) 84, 85
Karara, Franjo (Carrara, Francesco) 37
Kasandrić, Petar 61
Kilibarda, Vesna 92
Kronia, Arturo (Cronia, Arturo) 64, 68, 69, 74, 76, 80, 81, 82
Lodiđani, Paolo (Lodigiani, Paolo) 90, 91
Lo Gato, Etoe (Lo Gatto, Ettore) 63
Ljubić, Šime (Gliubich, Simeone) 39
Maver, Đovani (Maver, Giovanni) 65, 73, 79
Meridi, Bruno (Meriggi, Bruno) 83
Misoni, Atilio (Missoni, Attilio) 70
Mitrović, Bartol (Mitrović, Bartolomeo) 57, 58

Murko, Matija 72

Nenadović, Ljubomir 75

Petrović Njegoš, Petar II 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20,
21, 22, 23, 24, 25, 26, 35, 36, 45, 46, 48, 53, 55, 56, 67, 81, 85, 86, 87, 88, 89,
90 91, 92

Pirnet Marketi, Klelija 79

Stipčević, Nikša 88, 89

Tomazeo, Nikola (Tommaseo, Niccolò) 13, 44, 47

Trogrančić, Franjo 75

Urbani, Umberto (Urbani, Umberto 62, 66, 67, 71, 77

Literatura

(Radovi V. Kilibarde o recepciji Njegoša u italijanskoj literaturi)

- „O jednom malo poznatom prevodiocu iz pjesničkog djela Petra II Petrovića i Nikole I Petrovića Njegoša na italijanski jezik“ – *Istorijski zapisi*, LXIII/1990, sv. 3–4, str. 101–107.
- „Italijanski botaničar Bartolomeo Bjazoleto o posjeti saksonskog kralja Njegošu i Crnoj Gori“ – *Riječ*, III/1997, br. 2, str. 112–119.
- „Njegoš i Italija“, u: *Enciklopedija Njegoš*, prvi tom, uredio Slobodan Tomović, Fondacija Njegoš – CID, Podgorica, 1999, str. 161–169.
- „Njegoš u Trstu 1844. Godine“ – *Riječ*, V/1999, br. 1–2, str. 80–86.
- *Njegoš i Trst, italijanski pisci i putopisci o vladici-pjesniku, B. Bjazoleto, P. Đenerini, F. Dal Ongaro*, CID, Podgorica, 2000.
- „Tršćanska štampa povodom Njegoševe smrti“ – *Matica*, I/2000, br. 2. str. 93–98.
- „Il botanico italiano Bartolomeo Biasoletto e una visita del re di Sassonia in Montenegro“, in: Bartolomeo Biasoletto, *Viaggio in Montenegro di Federico Augusto di Sassonia*. Saggio introduttivo di Vesna Kilibarda, Pensa, Lecce, 2000, str. 7–28.
- „O Njegošu i ‘Gorskom vijencu’ na italijanskom jeziku u XIX vijeku“, u: *Prevođenje ‘Gorskog vijenca’ na strane jezike*, CANU, Podgorica, 2001, Naučni skupovi, knj. 56, str. 107–127.
- „Prilog proučavanju odnosa Njegoša i Tomazea“ – *Istorijski zapisi*, LXXV/2002, br. 1–2, str. 81–91.
- *Il Romanticismo italiano e il Montenegro. Le esperienze narrative di Francesco Dall’Ongaro e Pietro Lorenzo Generini*, Laterza, Bari, 2003.
- „Francesco Dall’Ongaro e il Montenegro“, u: *Letteratura italiana, letterature europee*, Bulzoni editore, Roma, 2004, str. 283–294.

- „Un contributo allo studio dei rapporti di Tommaseo e Njegoš“, u: *I Mari di Niccolò Tommaseo ed altri mari*, FF Press, Zagreb, 2004, str. 202–212.
- „Una conoscenza triestina nel libro odeporico di Bartolomeo Biasoletto“, u: *Letteratura adriatica, le donne e la scrittura di viaggio*, a cura di Eleonora Carriero, Edizioni digitali del CISVA, 2010, str. 117–123.
- „Jakov Ćudina i Crna Gora“, *Filološki pregled*, XXXVIII/2011, br. 2, str. 69–85.
- „O ‘Istoriji Crne Gore’ Jakova Ćudine“, *Matica*, XIII/2012, br. 49, str. 349–366.
- „Montenegro e Trieste nel primo Ottocento: Petar Petrović Njegoš e Bartolomeo Biasoletto“, *Archeografo Triestino*, serie IV, 2012, Volume LXXII, str. 19–32.
- „Dvije Italijanske u susretu sa Njegošem“, u: *Size Zero / Mala mjera III, Od margine do centra: feminizam, književnost, teorija*, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2013, str. 193–204.
- „Njegoš i Dante“, *Lingua montenegrina*, god. VI/2, 2013, br. 12, str. 89–97.
- *Gorski vijenac u italijanskom prevodu Petra Kasandrića*, priredila i predgovor napisala V. Kilibarda, Narodni muzej Crne Gore, Cetinje, 2013, str. 7–19.
- „Prvi italijanski prevodi Njegoševe poezije“, Međunarodni naučni skup *Petar Drugi Petrović Njegoš, dvjesta godina od rođenja (1813–2013)*, CANU, Podgorica, 31. oktobar – 1. novembar 2013 (u štampi).

Vesna KILIBARDA

NJEGOŠ IN ITALIAN: TRANSLATIONS AND WRITINGS - BIBLIOGRAPHY

The present paper contains a bibliography of Italian translations of the poetic works of Petar II Petrović Njegoš, as well as a variety of writings published in Italian on the Montenegrin bishop and poet. It encompasses a chronological span of nearly 180 years, starting in the thirties of the nineteenth century, when the first Italian translations of Njegoš's poetry were prepared, and ending in 2013 when the translation of the *Mountain Wreath*, which was thought to be lost for decades and is considered the best of the three integral versions of the Njegoš's masterpiece in Italian, was published in Montenegro.

Key words: *Njegoš in Italian literature, The Mountain Wreath in Italian, The Ray of the Microcosm in Italian*